

Стратегія розвитку України

*До програми діяльності Тимчасової спеціальної комісії
Верховної Ради України з питань майбутнього*

*Нація та заселена нею територія становлять екологічно врівноважену систему,
стійкість якої сформована взаємним співіснуванням на протязі тисячоліть.
Україна є результатом державного самовизначення української нації.*

*Основним завданням України є досягнення такої політичної організації і
такого життєвого рівня населення, що відповідають стандартам ЄС.*

Сталий розвиток є глобальним процесом.

Україна у тісній співпраці з Світовою спільнотою прямує до сталого розвитку.

I. Рушієм суспільного життя в Україні є її населення. Згідно Конституції України людина, її життя і здоров'я визнаються найвищою соціальною цінністю. У зв'язку з цим основним завданням усіх ланок організації суспільства є мета, що формулюється так:

Краща якість життя для кожного тепер і для поколінь, що приходять

II. Основні критерії, за якими досягатиметься мета:

- Розвиток людського капіталу України.
- Ефективна захищеність природного довкілля. Бережливе, раціональне і якісне використання природних ресурсів.
- Високі і стійкі рівні зростання економіки.
- Розбудова суспільства знань.
- Прогнозоване, надійне та достатнє енергозабезпечення країни.
- Вхідження у європейське суспільство та членство України в ЄС.

Провідні принципи, якими слід керуватися при розробці напрямів:

1. Найвищим пріоритетом є покращення якості життя людей.
2. Неухильне дотримання екологічних обмежень та екологічної безпеки людини.
3. Інтегрований підхід до прийняття рішень, прийняття збалансованих рішень з урахуванням наслідків їх дії на розвиток суспільства та довкілля.
4. Забезпечення прозорості, доступності та гласності.
5. Дотримання принципу економічної ефективності.

1. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ

Основним багатством держави, її головним стратегічним ресурсом, здатним забезпечити політичне, економічне і духовне зростання, є людський капітал. Його інтелектуальні, підприємницькі, виробничі здібності, спромож-

¹ Запропонований членами Тимчасової спеціальної комісії ВРУ з питань майбутнього та складений на підставі матеріалів круглих столів з питань інноваційної політики.

ність створювати і накопичувати знання, впроваджувати їх у виробництво товарів та послуг, розробляти унікальні технології, винаходити нові види енергії, матеріалів, інформації тощо, є рушієм науково-технічного прогресу та інноваційної перебудови української економіки.

Інвестиції в людський капітал, в інтелект, в здоров'я нації, в освіту і науку, створення умов нормальної життєдіяльності всіх і кожного є передумовою не тільки покращення якості життя народу, а й досягнення випереджального розвитку країни, її соціальної та політичної стабільності.

Основні завдання:

- підвищення рівня життя населення; більше добрих і добре оплачуваних робочих місць; сприяння малому та середньому бізнесу; подолання як бідності, так і соціальної винятковості, основаної на несправедливому збагаченні; розвиток середнього класу;
- поліпшення стану здоров'я та освітнього рівня нації;
- національне об'єднання українського суспільства.

Показники розвитку людського капіталу:

1. Демографічні процеси.
2. Рівень життя населення.
3. Зайнятість.
4. Система охорони здоров'я.
5. Доступність якісної освіти.
6. Житлова політика.
7. Культура та відпочинок.
8. Розвиток патріотизму нації.

1. Демографічні процеси

- Загальна чисельність населення. Розподіл населення за віком.
- Рівень народжуваності і смертності.
- Міграція населення, в тому числі працездатного віку, динаміка виїзду в інші країни.

- Середня тривалість життя.

2. Рівень життя населення

- Доходи і витрати населення: обсяги і структура.
- Соціальні пільги і їх забезпеченість.
- Заощадження, вклади населення в комерційних банках.
- Шкала середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності, різниця між найвищою та найменшою заробітною платою.
- Мінімальний і середній розмір трудової пенсії за віком.
- Економічна структура суспільства в Україні (густина населення за накопиченим капіталом).
- Залежність попиту населення від доходів.
- Питома вага населення, яке має ознаки середнього класу.

3. Зайнятість

- Динаміка кількості підприємств і організацій за галузями економіки (за номенклатурою національних рахунків), кількістю робочих місць, середньою зарплатою.
- Розвиток малого бізнесу (кількість малих підприємств за галузями економіки, кількістю робочих місць, середньою зарплатою).
- Чисельність і вікова структура економічно активного населення.
- Рівень зайнятості різних вікових груп за видами економічної діяльності.
- Попит на робочу силу в залежності від кваліфікації.
- Рівень зайнятості молоді.

4. Здоров'я нації

- Кількість лікарняних закладів і медичного персоналу на душу населення.
- Захворюваність за типами хвороб та за регіонами.

- Поширення ВІЛ/СНІДу та активного туберкульозу.
- Рівень дитячої смертності та смертності жінок дітородного періоду.
- Рівень бюджетного фінансування медичних закладів, середня зарплата лікарів і медперсоналу.
- Забезпеченість медикаментами і їх доступність.
- Кількість населення, що користується послугами медичного страхування
- Стан лабораторного обладнання лікарняних закладів.

5. Освіта

- Рівень охоплення дошкільною, середньою і вищою освітою.
- Наповненість закладів освіти.
- Створення сільських шкільних округів і базових шкіл як центрів навчання, інформаційного обслуговування і маркетингу.
- Забезпеченість учбовими засобами закладів освіти.
- Забезпеченість учбових закладів підручниками, сучасним обладнанням, комп'ютерами в розрахунку на одного учня (студента).
- Кількість працездатного населення, що проходить перекваліфікацію, післядипломне стажування, підвищення кваліфікації, володіння англійською мовою та комп'ютером.
- Фінансування учбових закладів, середня зарплата вчителів і викладачів вищої школи.
- Наукова спроможність вищої освіти України (відношення числа цитувань у всіх статтях до ВВП галузі; число цитувань на одного жителя).

6. Житлові умови

- Забезпеченість населення житлом.
- Квартирні черги.
- Інвестиції в житлове будівництво.

- Житлове кредитування, зокрема молодих сімей.
- Введення в експлуатацію житлових будинків.
- Благоустрій житла і населених пунктів.

7. Культура та відпочинок

- Забезпеченість населення закладами культури та відпочинку.
- Обсяги телерадіомовлення.
- Випуск книжок, журналів і газет, зокрема українською мовою.
- Спорт в Україні (розвиток спортивних товариств, підтримка розвитку спорту у закладах освіти, підготовка олімпійського резерву України.)
- Кількість населення, що подорожує всередині держави.

8. Розвиток українського державного патріотизму

- Розвиток організацій патріотичного виховання різних вікових груп населення.
- Поширення української мови у всіх сферах суспільства.
- Формування української політичної нації.
- Наявність освітніх програм з розвитку патріотизму, в т. ч. на радіо, телебаченні.
- Відвідання населенням, в т. ч. молоддю, місць, що мають історичне та культурне значення, музеїв.

2. БЕРЕЖЛИВЕ, РАЦІОНАЛЬНЕ І ЯКІСНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ. ЕФЕКТИВНА ЗАХИЩЕНІСТЬ ПРИРОДНОГО ДОВКІЛЛЯ

2а. Бережливе, раціональне і якісне використання природних ресурсів

Україні необхідна перманентна і раціональна самозабезпеченість життєвих процесів

за умови відкритості держави до зовнішнього світу. Україна володіє у великій кількості певними природними ресурсами. **Постійне інноваційне** виробництво продуктів повної переробки наявної природної сировини має сприяти забезпеченню як внутрішніх потреб, так і довготривалого конкурентоспроможного утримання товарних позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Україні притаманний розвиток таких напрямів, що впливають з наявних природних ресурсів:

1. Індустрія металів.
2. Індустрія кольорового каміння.
3. Сільськогосподарська індустрія.
4. Транспортна система.

Наповненість напрямів

1. Індустрія металів включає:

- добування і збагачення руд металів;
- металургію;
- машинобудування;
- приладобудування.

2. Індустрія кольорового каміння включає:

- розробку необмежених запасів покладів гранітів, інших видів кольорового каміння;
- виробництво лицювальних і оздоблювальних матеріалів;
- добування блоків, виробництво щебеню;
- будівництво доріг, будинків;
- будівельні послуги;
- виробництво машин і механізмів для добування і обробки.

3. Сільськогосподарська індустрія

Дві третини сільськогосподарських угідь України становлять високоврожайні землі. Середній природний врожай (урожай, що одержується без внесення добрив з використанням мінімальної кількості пестицидів) в Україні становить 25 ц/га при собівартості 38 \$ за тонну.

При раціональному веденні сільського господарювання урожайність земель може постійно відновлюватися.

Україна розвиває:

- рентабельне сільське господарство, продукцію зерна, овочів, фруктів, технічної сировини;
 - рентабельний лісопромисловий комплекс;
 - харчову і легку промисловість;
 - відновлювальну енергетику шляхом переробки сільськогосподарської сировини та відходів с/г;
 - хімічний синтез і виробництво хімічних добрив;
 - сільськогосподарське машинобудування.
- Забезпечується сталий розвиток АПК та вдосконалення земельних відносин.

4. Транспортна система України

- Якісний і надійний транспорт російських, середньоазіатських і, в майбутньому, іракських енергоносіїв в Європу – одне з основних завдань українських служб на найближчі п'ятдесят років.
- Виготовлення труб, компресорних станцій, іншого обладнання для трубопровідного транспорту.
- Будівництво трубопровідних систем. Експорт послуг. Розвиток нафтохімії.
- Модернізація залізничних перевезень. Приватизація місцевих перевезень.
- Дороги України. Транспортні коридори. Розвиток інфраструктури доріг. Розвиток доріг місцевого значення.
- Модернізація і розвиток транспортного машинобудування. Будівництво локомотивів, вагонів, авіа- і ракетобудування, суднобудування, автомобілебудування, тракторобудування.
- Машини і матеріали для будівництва доріг.
- Енергоощадність. Зниження використання автомобільного транспорту за рахунок електронних засобів комунікацій,

- Інтернету. Розвиток велосипедних та інших паливоощадних засобів пасажирського транспорту.
- Розвиток електронних систем зв'язку.

Основні завдання

- Забезпечення інформаційно-комунікаційними системами, кожної з приведених галузей.
- Моніторинг виконання пріоритетних програм розвитку кожної із галузей.
- Сприяння випуску продукції за діючими на даний час стандартами ЄС.
- Сприяння формуванню конкурентного середовища.
- Розвиток реклами українських товарів.
- Законодавче сприяння стабільному ринку.
- Модернізація на найсучаснішому світовому рівні наукових лабораторій і освітніх центрів галузевих технологій машинобудування та приладобудування.
- Кожна галузь створює відповідні венчурні фонди для фінансування інновацій, трансферу технологій. Сумарні витрати на наукові розробки сягають до 3 % ВВП галузі. Створюється система інноваційних центрів.

Показники виконання основних завдань

- Відповідність усієї номенклатури продукції галузей стандартам ЄС.
- Об'єми продукції.
- Номенклатура і об'єми продукції, що відповідає стандартам ЄС.
- Внутрішній ринок продукції.
- Зовнішній ринок.
- Внутрішній ринок продукції, що відповідає стандартам ЄС.
- Зовнішній ринок продукції, що відповідає стандартам ЄС.
- ВВП галузей та його складові.
- Фінансовий стан кожної з галузей.
- Паритети цін.

- Інноваційні нововведення.
- Модернізація основного капіталу галузей.
- Розвиток інноваційної діяльності, технопарки.
- Вичерпування сировини.
- Енергомісткість продукції галузей.
- Матеріаломісткість продукції.
- Інформаційне забезпечення.

26. Ефективна захищеність природного довкілля

Охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів є невід'ємною частиною процесу суспільного розвитку держави, здоров'я та добробуту українського народу.

В питаннях захисту природи в Україні існують дві глобальні довготривалі проблеми, пов'язані з катастрофою на Чорнобильській АЕС і з існуванням дамб водосховищ, споруджених вздовж течії Дніпра. Обидва небезпечні об'єкти дісталися Україні у "спадок" після розпаду СРСР. Існування обох об'єктів є смертельно небезпечне як для населення України, так і для світової спільноти:

Чорнобиль: перетворення, під впливом тривалого інтенсивного радіоактивного випромінювання, твердих паливовмісних мас всередині Укриття у зібрані форми, що складаються з пилу мікрочастинок, їх можливий розпад, розпилення при найменшому дотику назовні та довготривале зависання в атмосфері; руйнування паливовмісних мас внаслідок взаємодії з водою; вкрай небезпечна дія високозарядних іонів на воду і на живі організми.

Водосховища: довготривале просочування води крізь тіла водозапірних дамб призводить до підйому рівня ґрунтових вод на великих територіях та може призвести до одномоментного сходження величезних мас вод і знищення великих територій басейну Чорного моря.

Ставити до відома світову спільноту, що обидві проблеми не є лише внутрішніми про-

блемами України, а є проблемами усієї світової спільноти. У їх вирішенні Україна потребуватиме постійної зовнішньої допомоги.

Основні завдання:

- загальне покращення стану навколишнього природного середовища; безпека життєдіяльності;
- гармонізація екологічних стандартів зі стандартами ЄС;
- розвиток системи екологічного контролю та моніторингу; формування національної екологічної мережі; обов'язкове врахування вимог екологічної безпеки при розробці соціально-економічних планів розвитку;
- перегляд системи зборів за використання природних ресурсів та штрафів за забруднення навколишнього природного середовища, удосконалення їх системи за принципом "забруднювач платить";
- виконання Загальнодержавної програми поводження з токсичними відходами, здійснення заходів із підвищення рівня знешкодження та утилізації токсичних відходів, в тому числі заборонених до використання пестицидів.
- Економічне стимулювання зниження кількості відходів:
 - ТЕС, ТЕЦ і АЕС;
 - підприємств добувної промисловості;
 - підприємств металургійної промисловості;
 - підприємств хімічної промисловості;
 - підприємств сільського господарства;
 - підприємств комунального господарства.
- виконання заходів Національної програми мінімізації наслідків Чорнобильської катастрофи;
- ведення постійного моніторингу стану дамб водосховищ, споруджених вздовж течії Дніпра;
- створення та впровадження програм для роздільного сортування побутового сміт-

тя, впровадження тендерних відносин при збиранні, переробці та за захороненні побутових відходів, сприяння впровадженню сміттєспалюваних заводів;

- визначення та впровадження систем "життєвого циклу продукції" з метою відновлення природного середовища, зведення до мінімуму об'ємів і динаміки накопичення безнадійних до використання відходів, впровадження нових "зелених" технологій.

Показники природокористування та техногенного навантаження на довкілля:

1. Стан земельних ресурсів та їх охорона.
2. Охорона та використання водних ресурсів.
3. Охорона та використання біоресурсів.
4. Якість повітря та переробка шкідливих відходів.
5. Використання мінерально-сировинної бази та вторинної сировини.

Індикатори природокористування та стану довкілля:

1. Земельні ресурси

- розораність земель;
- забрудненість земель радіонуклідами;
- природна урожайність сільськогосподарських угідь;
- рекультивация земель;
- рівень еродованих, солонцюватих, заболочених, засолених та забруднених шкідливими речовинами ґрунтів.

2. Водні ресурси

- якість та забезпеченість населення питною водою;
- частка річок та водойм, що мають воду задовільної якості;
- рівень очищення забруднених зворотних вод;
- споживання води у виробничих цілях;

- рівень використання підземних вод.

3. Біоресурси, в т. ч. лісові ресурси

- частка природно-заповідних території та об'єктів;
- лісистість території;
- розвиток популяцій диких тварин;
- співвідношення між запасом фактичних та нормальних лісостанів;
- продуктивність лісонасаджень (вихід лісоматеріалів круглих в обсягах заготівлі);
- розвиток популяції водоплавних птахів;
- динаміка лісовідновлення.

4. Якість повітря та переробка шкідливих відходів

- викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на одиницю площі;
- кількість днів, коли забруднення повітря в містах перевищує безпечні рівні;
- частка уловлених та знешкоджених шкідливих речовин у загальному обсязі утвореного забруднення;
- частка утилізованих шкідливих речовин у загальному обсязі уловлених та знешкоджених;
- темпи утворення та накопичення промислових токсичних відходів;
- інтенсивність руху, викиди шкідливих речовин від автотранспорту на одиницю площі;
- частка використаних та знешкоджених речовин у загальному обсязі утворених токсичних відходів.

5. Використання мінерально-сировинної бази, використання вторинної сировини

- матеріаломісткість виробництва;
- енергомісткість виробництва;
- частка збагаченої сировини в загальних об'ємах видобутку;
- втрати сировини при видобутку;
- використання новітніх технологій в видобувних галузях;

- частка мінерально-сировинної продукції, що перероблюється в країні, в загальних обсягах видобутку (зокрема каменесамовітної сировини та декоративно-облицювального каменю);
- рівень використання вторинної сировини в обсягах знов утвореної.

3. ВИСОКІ І СТІЙКІ РІВНІ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ

Виробнича стратегія, заснована лише на переробці національної сировини, може під впливом кон'юнктури світового ринку зробити Україну сировинним придатком технологічно випереджуючих держав. Запаси сировини вичерпуються. Україна ставатиме економічно і політично залежною від розвинутих держав. На даний час Україна перебуває у 3-му технологічному укладі, ЄС і США – у 5-му, і ніхто і ніщо не стоїть на місці.

Інтеграція України у високотехнологічне європейське та світове конкурентне середовище не на правах сировинного придатку, а як рівноправного партнера, можлива лише за умови інноваційної моделі розвитку економіки. **Нехтування інноваційною складовою виробництва веде до екстенсивного шляху розвитку і має наслідком вичерпання природних ресурсів.**

В умовах зростання ВВП інноваційна модель економічного розвитку відрізняється від споживчої моделі постійним **збільшенням інвестицій у основний капітал** і зростаючою **конкурентоспроможністю**. Інвестиції і трудові ресурси є основними факторами забезпечення економічного зростання в Україні.

Важливим чинником інноваційного розвитку країни є як **формування внутрішнього ринку високих технологій**, так і **трансфер технологій**, створення **ринку інтелектуальної власності**.

Усі наведені фактори означають **розбу-**

дову суспільства знань, невід'ємними складовими якого являються **науково-технічний потенціал** і сучасна динамічна **інформаційна інфраструктура**.

Інноваційний характер розвитку економіки вимагає значного стартового капіталу. На сьогодні **фінансування інвестицій** здійснюється переважно **за рахунок власних коштів підприємств**. Існуюча податкова і фінансово-бюджетна системи не сприяють інвестиційним та інноваційним процесам в країні.

Основні завдання:

- Розбудова економіки за інноваційною моделлю.
- Розвиток Стратегії технологічних проривів.

Індикатори зростання економіки:

- Розбудова економіки за інноваційною моделлю.
- ВВП України і галузей виробництва. Темпи зростання валового внутрішнього продукту. ВВП і валова додана вартість на душу населення. Порівняльний аналіз з країнами ЄС.
- Проміжне споживання галузей і його частка у випуску продукції, само витрати галузей.
- Аналіз матриць "витрати-випуск" в цінах споживачів.
- Рівень інфляції.
- Рентабельність підприємств.
- Структура оборотних коштів.
- Кількість підприємств, що впроваджували інновації; доля інноваційної продукції в обсягах випуску.
- Кількість освоєних нових видів техніки, нових технологічних процесів.
- Комплексна законодавча підтримка інноваційної діяльності.
- Кількість виданих патентів та ліцензій.
- Кількість застрахованих інноваційних ризиків.

- Інноваційна інфраструктура, яка включає: інформаційні центри, мережу інноваційних центрів розвитку трансферу технологій, технопарки, інноваційні бізнес-інкубатори, інжинірингові та консалтингові підприємства, підрозділи маркетингу і технологічного аудиту, освітні установи.
- Кількість регіональних інноваційних компаній із залученням місцевих та центральних наукових і проектних установ, навчальних закладів, окремих учених і потенційних місцевих інвесторів.
- Спеціалізовані інноваційні компанії міністерств та відомств.
- Кількість транснаціональних вертикально-інтегрованих (промислово-фінансові групи) та горизонтально-інтегрованих структур (промислові кластери).
- Кількість нових робочих місць створених технопарками і виконанням інноваційних проектів.

Індикатори активізації фінансування і кредитування інноваційних проектів

- Фінансове становище України і галузей виробництва та сфери послуг.
- Банківські кредити та активність.
- Рівень зростання інвестицій; обсяги і структура інвестицій.
- Показники механізму часткової бюджетної компенсації відсотків, які сплачуються підприємствами банкам за кредити під інноваційні проекти.
- Показники концентрації ресурсів у провідних банках для кредитування вагомих інвестиційних проектів.
- Показники пільгового рефінансування НБУ кредитів комерційних банків, наданих під інноваційні проекти, під закупівлю нових технологій.
- Об'єми коштів технопарків, спрямованих на капіталовкладення з метою випуску інноваційної конкурентоспроможної продукції.
- Показники оптимізації потоку амортиза-

ційних відрахувань, що реінвестуються у власну виробничу базу, надання дозволу прискореної амортизації основних фондів підприємств.

- Показники створення фондів розвитку.
- Створення венчурних фондів, лізингових, страхових компаній, діяльність яких спрямовуватиметься на ефективне впровадження досягнень прикладних наук в українське виробництво.
- Показники розвитку ринку цінних паперів як джерела залучення і перерозподілу інвестиційних ресурсів.
- Удосконалення механізмів банківського кредитування під заставу.
- Використання профіциту бюджету на модернізацію виробництва, (а не на споживання).
- Об'єми коштів від приватизації, що спрямовуються на інноваційну діяльність та модернізацію виробництва на конкурентній основі і з врахуванням терміну самокупності проектів.
- Аналіз даних, що стосуються легалізації тіньових доходів і повернення капіталів українських громадян з офшорних зон на Україну.
- Розвиток стратегії технологічних проривів.

4. РОЗБУДОВА СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ

Україна володіє високим науково-технічним потенціалом. Його можливості використовуються недостатньо та неоднаково за різними видами наук і технічних напрямків.

Велика кількість наукових розробок передано за кордон. Це відбувалося різними шляхами: шляхом одержання українськими авторами грантів від іноземних наукових фондів, продажем патентів, шляхом особистих контактів українських науковців з іноземними колегами.

Всередині держави впроваджується незначне число наукових розробок. Є декілька причин цього: недостатня лабораторна і виробнича база наукових інститутів і підприємств, дуже низька заробітна плата науковців, низький рівень технологій на підприємствах, низька технологічна культура інженерів тощо.

Основні завдання:

1. Розвиток інформаційного простору України.
2. Підтримування високого рівня фундаментальної науки України.
3. Визначення науково-технологічних пріоритетів. Модернізація бази наукових досліджень. Можливість технологічних проривів. (За. Визначення та постійне оновлення критичних технологій для підтримки функціонування та забезпечення розвитку виробничих галузей, поданих в розділі 2).
4. Активізація інвестиційних процесів, розвиток різних форм фінансування і кредитування інноваційних проектів.

Індикатори розбудови економіки знань:

1. Розвиток інформаційного простору України:

- розвиток безкоштовної початкової освіти в галузі інформаційного суспільства;
- показники формування єдиного інформаційного простору України (номенклатура доступних інформаційних ресурсів, інформаційних послуг);
- розвиток пунктів загального інформаційного доступу з метою забезпечення прозорості відносин громадськості і держави;
- розвиток загальнодержавних інформаційних мереж;
- показники розвитку електронної торгівлі;
- дані про розвиток електронного урядування;

- складові індексу конкурентоспроможності України;
- показники ефективності механізмів бюджетного та децентралізованого фінансування інноваційної діяльності;
- гармонізація інформаційного законодавства України з законодавством ЄС;
- еміграція інформаційного капіталу з України.

2. Підтримування високого рівня фундаментальної науки України:

- кількість наукових установ НАНУ, галузевих академій, вищих навчальних закладів за галузями знань і технологій. Кількість зайнятих в них працівників (в т. ч. докторів наук, кандидатів наук);
- кількість наукових праць по галузях наук. Кількість наукових праць на одного працюючого, на одного мешканця;
- питома вага індексів цитування наукових робіт, надрукованих в Україні;
- питома вага (на одного мешканця) індексів цитування наукових робіт, надрукованих в закордонних наукових журналах;
- виділення найбільш перспективних наукових напрямків;
- розвиток діяльності та фінансування Фонду фундаментальних досліджень.

3. Визначення науково-технологічних пріоритетів. Модернізація бази наукових досліджень. Можливість технологічних проривів. (За. Визначення та постійне оновлення критичних технологій для підтримки функціонування та забезпечення розвитку виробничих галузей, поданих в розділі 2):

- кількість модернізованих лабораторій, сума інвестицій (з державного бюджету, за кошти організацій, іноземні інвестиції) (зокрема для За);
- кошти, виділені на модернізацію лабора-

- торної бази найбільш перспективних наукових досліджень (зокрема для За);
- наслідки модернізації лабораторних баз наукових досліджень (зокрема для За);
- кількість запатентованих винаходів. Питома вага кількості запатентованих винаходів на одного працюючого мешканця (зокрема для За);
- кількість наукових робіт, проданих за кордон за галузями наук (зокрема для За);
- кількість наукових розробок, впроваджених у виробництво (зокрема для За).

4. Активізація інвестиційних процесів, розвиток різних форм фінансування і кредитування інноваційних проектів:

- винагорода наукових співробітників;
- інвестиції в науку (бюджетні, з виробництва, закордонні);
- кількість довгострокових кредитів, спрямованих на впровадження наукових розробок;
- кількість фондів розвитку, створених міністерствами та приватними установами;
- кількість венчурних фондів, лізингових і страхових компаній та об'єм здійсненого ними фінансування інноваційних впроваджень;
- об'єм податкових пільг, використаний на інвестування інноваційної діяльності.

5. ПРОГНОЗОВАНЕ, НАДІЙНЕ ТА ДОСТАТНЄ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

На найближчі 30 років енергозабезпечення України буде пов'язане з використанням вуглеводів як головного джерела енергії. Важливого значення набуває відповідальність України за стан системи газо- і нафтопроводів, що транспортують російські і близькосхідні енергоносії до Європи.

Енергозабезпечення власними джерела-

ми енергії покриватиме третину енергопотреб держави.

Проблемою для довготривалого вироблення є стан вугільної галузі в цілому і способи добування вугілля з малопотужних крутосхильних вугільних пластів Донецького басейну.

Перспективним стає:

- використання нетрадиційних, особливо відновлювальних, джерел енергії, як то розвиток технологій вирощування ріпаку та переробки на пальне ріпакової олії;
- розвиток сучасної енергетики з використанням торфу;
- використання шахтного метану в енергетиці;
- розвиток атомної енергетики на основі низько збагаченого природного урану;
- розвиток енергетики, пов'язаної з використанням цирконію та інших твердих електrolітів і створенням батарей паливних комірок;
- розвиток енергетики, заснованої на дії вітру та сонячного проміння;
- визначальними стають заходи, спрямовані на енергоощадність.

Основні завдання:

1. Вирішення організаційних, економічних і соціальних проблем, пов'язаних з постачанням енергоносіїв.
2. Оптимізація структури енергетичної системи України.

Індикатори енергозабезпечення:

1. Вирішення організаційних, економічних і соціальних проблем, пов'язаних з постачанням енергоносіїв

Вугілля

- Запаси вугілля.
- Кількість зайнятих у вугільній галузі.

- Об'єми добування (тонн/день, кілокалорій/день).
- Питомі об'єми добування на одного працюючого.
- Якість вугілля. Енергетичні характеристики (кВтгод/тонна, кВтгод/кілокалорія).
- Середня собівартість і ціна.
- Відходи виробництва (кількість породи на 1 тону вугілля, об'єми шахтних вод на 1 тону вугілля).
- Заробітна плата за видами зайнятості.
- Точки беззбитковості шахт.
- Інвестиції в галузь.
- Бюджетні асигнування у вугільну галузь, їх розподіл і ефективність.
- Платіжний баланс галузі.
- Оснащення шахт вітчизняним та імпортованим обладнанням.
- Соціально-економічні та екологічні проблеми, пов'язані із закриттям шахт.

Газ і нафта

Нафтова і газова промисловість є основою паливно-енергетичного комплексу України і залишиться такою впродовж не менше двадцяти п'яти, тридцяти років. Така ситуація матиме місце і в більшості країн Європи та світу.

Пріоритетним ресурсом в Україні є газ, його частка в енергобалансі складає 41 %, нафти 19 %.

Газ

- Транспорт газу до Європи. Кількість і точність контрольних вимірювальних пунктів на кордонах України.
- Втрати газу при транспортуванні.
- Витрати енергії на транспортування газу.
- Внутрішнє споживання газу.
- Собівартість і ціна.
- Вплив ціни газу на рентабельність головних галузей виробництва України.
- Рівень забезпечення газового господарства технікою і обладнанням власного виробництва.

- Рентабельність.
- Внутрішні запаси газу і рівень їх добування.
- Інвестиції у газову промисловість.
- Фінансовий стан галузі.

Нафта

- Собівартість і ціна транспорту нафти.
- Використання вітчизняного обладнання.
- Технологічний стан нафтопроводів.
- Реалізація нафтопродуктів в державі.
- Собівартість, ціна і рентабельність нафти.
- Інвестиції в основний капітал.

Уран

- Об'єми добування і переробки уранової руди.
- Експорт урану та економічна вигода від цього.
- Імпорт ядерних касет.
- Вартість вивезення відпрацьованого ядерного палива.
- Сумарна собівартість 1 кВтгод енергії на ядерному паливі.
- Шляхи вирішення проблеми ядерних відходів.

Торф

- Величина розвіданих запасів торфу та об'єми добування.
- Енергетичні характеристики торфів в Україні (теплотворна здатність).
- Використання торфу. ККД агрегатів на торфі (порівняльний аналіз).
- Перспективи використання торфу.
- Розвиток будівництва сучасних котлів для спалювання торфу.

Гідроенергоресурси

- Потенційні можливості станцій Дніпровського каскаду.
- Використання енергії станцій Дніпровського каскаду.
- Собівартість енергії Дніпровського каскаду.

- Розвиток гідроелектростанцій на інших ріках України.

Двооксид цирконію

- Запаси.
- Об'єми концентрату руди, собівартість і ціна.
- Об'єми переробки. Собівартість і ціна кінцевого продукту, що випускається в Україні.
- Виробництво цирконієвого концентрату.
- Перспективи цирконієвої металургії.

2. Оптимізація структури енергетичної системи України

Динаміка перебудови генеруючих потужностей в напрямку забезпечення маневреності та підвищення економічності електроенергетичної системи (орієнтир – 50–55 % базисного електронавантаження, 30–35 % маневрового, 10–15 % пікового).

Ознакою забезпечення електричною енергією є баланс потреби та пропозиції. Що стосується пропозиції електроенергії, то вона визначається за допомогою:

- кількості енергії, що виробляється;
- якості енергії та її відповідності міжнародним стандартам (зокрема сталістю частоти і напруги);
- оптимізації і дотримання графіків електронавантаження;
- приведенні до мінімуму витрат енергії при її транспортуванні (не більше 3 %);
- запровадженням надійних і точних приладів вимірювання споживання енергії;
- досягненням 100 % сплати за спожиту електроенергію;
- дотриманням нормативів електроспоживання у виробництві, сфері послуг і домашніх господарствах;
- опрацюванням питання щодо можливості розвитку в Україні атомної енергетики на природному урані;

- переглядом питання щодо доцільності створення українського "ядерного паливного циклу" (українська частина у даному проекті торкається лише цирконієвої частини у виробництві твелів і власного концентрату фториду урану, а збагачення урану відбуватиметься в Росії, США, Франції чи Англії. Своїми силами Україна вирішуватиме лише 45 % вартості твелів. Також потребують розгляду проблеми: актуальності терміну готовності підприємства – 2012 рік (початок закінчення терміну роботи усіх ядерних реакторів України); маркетингу майбутньої продукції на ринку атомних касет поряд із продукцією США, Росії, Франції, Англії і Китаю, і, у зв'язку з цим, рентабельності виробництва);
- модернізацією систем, пов'язаних з виробництвом, передачею і споживанням електричної енергії;
- створенням єдиного енергетичного "мосту" електроенергії ЄС–Україна–Росія.
- розвитку малої гідроенергетики на притоках Дніпра, Дністра, Дону і Південного Бугу;
- розвитку систем колекторів сонячного променювання і сонячних батарей;
- розвитку енергетичних систем, основаних на твердих електролітах, водневої енергетики, інших найновіших джерел енергії;
- розвитку цирконієвої енергетики (створення систем енергетичних комірок на основі двооксиду цирконію);
- розвитку енергетичних систем, що використовують надпровідність.

Споживання електроенергії:

- Графік енергетичних навантажень. Оптимізація типів генеруючих систем у графіку енергетичних навантажень.
- Нормативи енергозатрат в народному господарстві. Графіки відхилень. Порівняння з ЄС.
- Ціна та собівартість електроенергії.
- Системи обліку енергії. Облік спожитої енергії. Облік втрат.

Показники динаміки використання нетрадиційних джерел електроенергії:

- використання шахтного метану;
- виробництва електроенергії в системі газопроводів і газопостачання;
- перебудови функціонуючих газотурбінних агрегатів на парогазотурбінні агрегати;
- використання енергії перепаду тиску природного газу на газорозподільних станціях, розташованих поблизу великих споживачів газу; будівництво енергетичних модулів для виробництва електроенергії з використанням "детандер – генератор" агрегатів;
- поширення використання вітроенергетичних установок;
- розробки та удосконалення технологій використання рослинних джерел пального (використання ріпакової олії, спирту тощо);

Прийняття за основу базової програми розвитку енергетики України, опрацьовану Інститутом загальної енергетики НАНУ та моніторинг впровадження цієї програми.

6. ВХОДЖЕННЯ У ЄВРОПЕЙСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ЧЛЕНСТВО УКРАЇНИ В ЄС

В умовах світової глобалізації досягнути високого рівня життя населення неможливо без забезпечення інтеграційних процесів із світовою спільнотою. При тому інтеграційні зусилля слід спрямовувати до більш досконалих соціальних і технологічних систем. Членство України в ЄС стає необхідною умовою для подальшого високого рівня розвитку держави та громадянського суспільства.

Визначальним критерієм інтеграції Ук-

раїни в ЄС повинен стати принцип повної відповідності внутрішніх перетворень фундаментальним основам розвитку ЄС, особливо тим, що визначатимуть політико-правові основи української держави.

Україна має максимально використовувати можливості, закладені в "Європейській політиці сусідства" (ЄПС), а ЄПС розглядати як перехідний етап від партнерства до асоційованих відносин з перспективою членства. Протягом цього етапу має бути виконаний комплекс заходів (План дій), спрямованих на інтеграцію України в єдиний ринок ЄС.

Досвід інтеграції в ЄС країн вказує, що менш розвинуті країни, ставши членами ЄС, розвиваються і модернізуються більш швидким темпом. В середині ЄС відбувається процес вирівнювання. Характерним є приклад Ірландії, яка на момент приєднання до Євро-союзу належала до недорозвиненої периферії Європи і потребувала допомоги. На даний час вона перетворилася на країну, що має найвищу серед усіх держав – членів ЄС частку високотехнологічного виробництва. Отже, інтегрування економіки до структури ЄС здатне стимулювати прискорений темп розвитку та економічної модернізації.

З урахуванням того, що в 2004 році до ЄС приєдналася велика група країн, з якими Україна має добрі торговельні стосунки, можна очікувати, що ЄС перетвориться для України на головне місце для збуту експортних товарів, потіснивши з цієї чільної позиції країни – члени СНД.

Основні завдання:

1. Забезпечення поетапної реалізації стратегічної цілі вступу до ЄС

- набуття Україною членства в СОТ;
- підписання Угоди про асоціацію України до ЄС;
- створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС;

- створення Митного союзу між Україною та ЄС;
- вступ до Економічного та монетарного союзу ЄС.

2. Інституційне забезпечення інтеграції до ЄС

- створення Міністерства європейської інтеграції;
- активізація роботи Центру європейського та порівняльного права;
- створення Національного Конвенту з європейської інтеграції, до участі в якому запросити неурядові організації, що працюють за відповідними напрямками.

3. Вхідження до спільного освітнього та наукового технологічного простору

- підготовка окремого Плану дій Україна–ЄС у галузі науки і технологій;
- підписання Болонської декларації з вищої освіти.

Критерії вступу до ЄС:

Перша група критеріїв (політичні):

- забезпечення свободи парламентських, президентських виборів і виборів до місцевих органів влади;
- створення та розширення діяльності демократичних інституцій, неурядових організацій;
- прийняття законодавства, що надійно захищає права меншин і створення відповідних установ;
- посилення боротьби з організованою злочинністю та корупцією;
- вирішення питань правового забезпечення та посилення спроможності боротьби з відмиванням коштів;
- створення надійно діючих інститутів у сфері юстиції і внутрішніх справ;
- здійснення заходів з протидії дискримінації у всіх сферах суспільного життя;

- гарантії незалежності судової влади, покращення функціонування судів;
- захист особистих свобод.

Друга група критеріїв (економічні):

- макроекономічна стабільність;
- здійснення адміністративної реформи та структурних реформ;
- наявність ринкових інститутів;
- лібералізація торговельного режиму;
- відповідне правове забезпечення ринкових перетворень;
- поліпшення умов конкуренції;
- створення середовища, сприятливого для підприємницької діяльності;
- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- підвищення кваліфікації робочої сили;
- поліпшення структури та диверсифікація експорту;
- здійснення промислової політики, спрямованої на зниження матеріало та енергомісткості продукції.

Третя група індикаторів ("членські"):

- визнання та включення до національного законодавства "спільного доробку" ЄС (acquis communautaire), тобто сукупності правових документів, напрацьованих Співтовариством (договори, постанови, директиви та інші акти);
- забезпечення дійового застосування acquis через відповідним чином пристосовані адміністративні та судові структури.

Критерії конвергенції – це умови, виконання яких дає державам-членам право всту-

пу до Економічного та монетарного союзу та які стосуються цінової стабільності, дефіциту бюджету, державного боргу, стабільності національної валюти та відсоткових ставок.

- відношення державного дефіциту до валового внутрішнього продукту не повинно перевищувати 3 %;
- відношення державного боргу до валового внутрішнього продукту не повинно перевищувати 60 %;
- достатній рівень стабільності цін та стабільність середніх темпів інфляції протягом одного року до проведення такого дослідження. Причому, цей рівень не повинен перевищувати більш ніж на півтора відсоткових пункти три кращих показники рівня стабільності цін країн-членів;
- довгострокова номінальна відсоткова ставка не повинна перевищувати більш ніж на два відсоткових пункти три кращих показники стабільності цін країн-членів;
- протягом щонайменше двох років і без значного напруження з боку відповідної країни нормальне відхилення величини обмінного курсу не повинно виходити за граничні значення, передбачені механізмом обмінного курсу країн-членів.

Крім того, критерії конвергенції повинні забезпечити збалансованість економічного розвитку в економічному та монетарному союзі та не допускати виникнення ані найменшого напруження між державами-членами.

**Тимчасова спеціальна комісія
ВР України з питань майбутнього**